

illam materiam informat ac distinguit, atque ipsi intime unita, evadit *anima universalis* mundi. Quapropter

b) Mundus iste concipiendus est veluti magnum animal, cujus membra existunt singula corpora vel ejus partes: nec Deus, qui ipsum informat et animat, humanam formam aut vultum præ se fert, sed est ignis purissimus, vel *æther*, vitalis ac intelligens, omnia gignens, penetrans et continens, ex quo cuncti effectus et actus humani necessario eveniunt. Itaque omnia, quæ in mundo eveniunt, ipsæque actiones voluntatis humanæ, legi fatalitatis penitus et universim subjiciuntur.

c) Animæ rationales sunt participationes seu emanationes temporales *ætheris* hujus purissimi et divini, ad quem proinde regrediuntur et a quo post mortem absorbentur. Similem originem et terminum obtinent animæ Deorum inferiorum, geniorum et aliorum spirituum.

d) Quinimmo mundus ipse et ea, quæ in mundo continentur, aliquando per ignem peribunt et dissolventur; atque exinde ad materiam primævam et informem mundus revertetur.

3.º Quoad Ethicam.

a) Hominis supremum bonum consistit in *virtute*, quæ proinde sola hominem beatum reddere potest.

b) Regula vero primitiva et unica virtutis est ratio; unde ille solum virtuosus, vere sapiens ac beatus existit, qui *operatur juxta legem rationis*, sive *vivit secundum naturam*, hoc est, secundum naturam humanam, qua *rationalem*; nam *passiones* extirpandæ sunt prorsus, utpote virtuti contrariæ ac in seipsis inhonestæ.

c) Igitur unicum verum bonum est virtus, et unicum verum malum est vitium; cætera vero, quæ bona aut mala vulgo appellantur, uti divitiæ, honores, paupertas, dolores, mors ipsa, etc., indifferentia sunt, nec hominem sapientem ullatenus perturbant.

Observationes:

Prima. Schola stoica quoad moralem cæteris gentilium

præstat, quatenus virtutem et bonum rationis extollit; at simul hanc ipsam doctrinam moralem exaggerat ac deturpat gravibus erroribus, ut dum passiones malas moraliter prædicat, fatalismum docet, ac veram immortalitatem seu præmia et supplicia post mortem animæ denegat. Cæterum, ejusdem systema physicum apertum continet pantheismum.

Secunda. Hæc schola cum epicurea multo tempore pugnavit, ac multos nec ignobiles asseclas et propugnatores ¹ nacta est apud Græcos et Romanos.

§ VIII

Philosophia romana.

Romani constituendæ Reipublicæ, legibus ac bellis eonstanter et potissimum addicti, philosophiam vel penitus ignoraverunt, vel aspernati sunt, usque ad ea tempora, quibus Græcia devicta legatos philosophos Romam missit (155 ante Christum) *Carneadem* academicum, *Critolaum* peripateticum, ac *Diogenem* stoicum; quos cum de philosophia disserentes Romani audivissent, græcorum philosophiam dignoscere ceperunt et colere. Ac primum quidem, apud eos maxime invaluit *Stoicismus*, utpote ipsorum genio, moribus et legibus magis affinis: postea vero invaluerunt quoque apud quosdam et *Nova Academia*, seu scepticismus

¹ Cathalogum eorum, qui in utraque opposita schola post fundatores floruerunt, sic texit Cousin: "*Epicurei*: Metrodore—Timocrate—Colotés—Polyænus—Hermachus—Polystrate—Dionysius—Basilides—Apollodore—Zenon de Sidon—Diogène de Tarse—Diogène de Seleucie—Phèdre et Philodeme de Gadara. *Stoici*: Cleante, flor. 264 avant J. C.—Chrysispe, mort en 208—Zenon de Tarse, flor. 212—Antipater—Panætius, flor. 115—Possidonius, m. 50—Sennèque, m. 56 ans après J. C.—Cornutus et Musonius, exilés, 66—Epictète, flor. 90—Arien, flor. 134—Marc-Aurèle, 161., *Histoire de la Phil.*, lect. 8.^a

temperatus, et *Epicureismus*, quippe qui apprime respondebat corruptis Romanorum moribus postremis Reipublicæ temporibus.

Inter Academiæ asseclas eminent *Cicero* (108 ante Christum, Arpini natus), qui amore philosophiæ actus Græciam peragravit, Athenis et alibi stoicos, academicos ac peripateticos audiens. «Quod attinet ad ejus opiniones, merito inquit Balmes ¹, frequenter difficile est illas certo discernere; academicum tamen senties in omnibus. In suis dialogis, alterni loquuntur philosophi omnium scholarum, nonnumquam detegitur, quid præferat, sæpissime tamen dubitatur. Susplicari licet, in multis materiis sententiam nullam professum fuisse... Aliqua sunt non parum noxia; fatendum tamen, eo, quo valebat, ingenio et nobilissimo animo semper propendere erga vera, et bona, et magna: cum loquitur de Deo, magnifica dicit, quæ non satis mireris; si de anima, apte sensit et immaterialitatem et immortalitatem tuetur; si de moribus, Epicuro vehementer succenset, et virtutis altitudinem et pulchritudinem aureo orationis flumine amplificat...

In Cicerone depingitur philosophiæ status paulo ante Christum natum. Disserendi ars perfectionem attingerat; at fere nihil certi. Deum, hominem, mundum, philosophia spectabat; de omnibus dubitans, nonnumquam veritatem sequi diceres, ac confestim desperatam videbis ad scepticismum confugere. Scepticum Ciceronem non appellabo; fautor tamen, ejus academicum systema non longe abs scepticismo abesse.»

Sicut Cicero inter Academicos eminet apud Romanos, ita stoicismo adhæserunt *Epictetus*, Hierapoli in Phrygia natus, qui, ex servo philosophus effectus, stoicorum dogmata, præsertim moralia, coluit et perfecit: *Arrianus*, qui Epicteti doctrinam scripto compilavit: *Marcus Aurelius Antoninus*, qui Imperii sedem et thronum philosophia honestavit. Ast omnium fortasse illustrior.

¹ *Histor. philos.*, § 27.

Lucius Annæus Seneca, qui Cordubæ in Hispania natus est, patre Marco Annæo Seneca Lucani avo, et matre Helvia, quæ matrem Ciceronis inter suos progenitores connumerabat. Juvenis Romam perlatus, philosophiæ operam navavit, Neronisque præceptor ac magister extitit, cujus jussu venis sibi exsectis mortem oppetiit 62 ætatis anno, post Christum 65. Ejus præcipua dogmata sequentibus continentur:

1.º Quoad philosophiam.

a) Quamvis *sapientia* et *philosophia*, ut plurimum, pro eodem accipiantur, differunt tamen quoad aliquid: nam «sapientia ¹ perfectum bonum est mentis humanæ; philosophia sapientiæ amor est et affectatio. Hæc ostendit, quo illa pervenit.»

b) Philosophia congrue dividitur in *Moralem*, *Physicam* seu *naturalem*, et *Rationalem*. Quarum «prima componit animum ²; secunda rerum naturam scrutatur; tertia proprietates verborum exigit, et structuram et argumentationes, ne pro vero falsa subreant.»

2.º Quoad moralem.

a) *Hominis* summum bonum ac beata vita in virtute seu *prudencia* consistit, per quam *sapiens* solam rationem ducem sequitur ac ea, quæ mala dicuntur, parum curat et contemnit. Etenim «qui prudens est ³, et temperans est; qui temperans est, et constans; qui constans est, et imperturbatus est; qui imperturbatus est, et sine tristitia est; qui sine tristitia est, beatus est: ergo prudens beatus est, et prudentia ad beatam vitam satis est.»

b) *Unicum* igitur ac verum bonum est virtus sive *honestum*, reliqua indifferentia sunt. Et quidem, «omnia honeste fient ⁴, si honesto nos addixerimus, idque unum in rebus

¹ *Epist.* 89.

² *Ibid.*

³ *Epist.* 85.

⁴ *Epist.* 95.

temperatus, et *Epicureismus*, quippe qui apprime respondebat corruptis Romanorum moribus postremis Reipublicæ temporibus.

Inter Academiæ asseclas eminent *Cicero* (108 ante Christum, Arpini natus), qui amore philosophiæ actus Græciam peragravit, Athenis et alibi stoicos, academicos ac peripateticos audiens. «Quod attinet ad ejus opiniones, merito inquit Balmes ¹, frequenter difficile est illas certo discernere; academicum tamen senties in omnibus. In suis dialogis, alterni loquuntur philosophi omnium scholarum, nonnumquam detegitur, quid præferat, sæpissime tamen dubitatur. Susplicari licet, in multis materiis sententiam nullam professum fuisse... Aliqua sunt non parum noxia; fatendum tamen, eo, quo valebat, ingenio et nobilissimo animo semper propendere erga vera, et bona, et magna: cum loquitur de Deo, magnifica dicit, quæ non satis mireris; si de anima, apte sensit et immaterialitatem et immortalitatem tuetur; si de moribus, Epicuro vehementer succenset, et virtutis altitudinem et pulchritudinem aureo orationis flumine amplificat...

In Cicerone depingitur philosophiæ status paulo ante Christum natum. Disserendi ars perfectionem attingerat; at fere nihil certi. Deum, hominem, mundum, philosophia spectabat; de omnibus dubitans, nonnumquam veritatem sequi diceres, ac confestim desperatam videbis ad scepticismum confugere. Scepticum Ciceronem non appellabo; fateor tamen, ejus academicum systema non longe abs scepticismo abesse.»

Sicut Cicero inter Academicos eminet apud Romanos, ita stoicismo adhæserunt *Epictetus*, Hierapoli in Phrygia natus, qui, ex servo philosophus effectus, stoicorum dogmata, præsertim moralia, coluit et perfecit: *Arrianus*, qui Epicteti doctrinam scripto compilavit: *Marcus Aurelius Antoninus*, qui Imperii sedem et thronum philosophia honestavit. Ast omnium fortasse illustrior.

¹ *Histor. philos.*, § 27.

Lucius Annæus Seneca, qui Cordubæ in Hispania natus est, patre Marco Annæo Seneca Lucani avo, et matre Helvia, quæ matrem Ciceronis inter suos progenitores connumerabat. Juvenis Romam perlatus, philosophiæ operam navavit, Neronisque præceptor ac magister extitit, cujus jussu venis sibi exsectis mortem oppetiit 62 ætatis anno, post Christum 65. Ejus præcipua dogmata sequentibus continentur:

1.º Quoad philosophiam.

a) Quamvis *sapientia* et *philosophia*, ut plurimum, pro eodem accipiantur, differunt tamen quoad aliquid: nam «sapientia ¹ perfectum bonum est mentis humanæ; philosophia sapientiæ amor est et affectatio. Hæc ostendit, quo illa pervenit.»

b) Philosophia congrue dividitur in Moralem, Physicam seu naturalem, et Rationalem. Quarum «prima componit animum ²; secunda rerum naturam scrutatur; tertia proprietates verborum exigit, et structuram et argumentationes, ne pro vero falsa subreant.»

2.º Quoad moralem.

a) Hominis summum bonum ac beata vita in virtute seu *prudencia* consistit, per quam *sapiens* solam rationem ducem sequitur ac ea, quæ mala dicuntur, parum curat et contemnit. Etenim «qui prudens est ³, et temperans est; qui temperans est, et constans; qui constans est, et imperturbatus est; qui imperturbatus est, et sine tristitia est; qui sine tristitia est, beatus est: ergo prudens beatus est, et prudentia ad beatam vitam satis est.»

b) Unicum igitur ac verum bonum est virtus sive *honestum*, reliqua indifferentia sunt. Et quidem, «omnia honeste fient ⁴, si honesto nos addixerimus, idque unum in rebus

¹ *Epist.* 89.

² *Ibid.*

³ *Epist.* 85.

⁴ *Epist.* 95.